

Tillkomsten och arbetet med boken
Sjöfarare och Superkargörer. Människor i och omkring Svenska Ostindiska Compagnierna 1731–1813 (Möln dal 2021).

Högtidsföreläsning vid Altomta akademi torsdagen den 25 augusti 2022 av Lars Olof Lööf, tidigare 1.e intendent och arkivarie vid Göteborgs stadsmuseum.

Boken som denna kväll presenterades för deltagarna har författaren arbetat med under 25 år, eller 5 år – lite beroende på hur man väljer perspektiven. Det längre för tiden det tagit i insamlingsfasen och den kortare tiden för färdigställande av resultatet. Boken omfattar nära 600 s och innehåller ca 380 bilder insamlade från museer, bibliotek och hos privata samlare. Inte minst har mitt intresse legat på insamlande av adekvata illustrationer som kan knytas till personerna i framställningen; dvs porträtt, personliga föremål (såsom porslin eller andra tillhörigheter) och/eller dokument.

För ett kvarts sekel sedan började insamlingen av material genom studier i Göteborgs rådhusrätts arkiv (vid Riksarkivet – Landsarkivet i Göteborg). Från början handlade det enbart om att finna nytt material som kunde gynna arbetet i museet, men efter ett par år insåg jag att det fanns så pass mycket att excerpera och ordna ur rådhusrättens olika serier att resultatet måste organiseras på något vis. Eftersom ett av mina huvudintressen är ”personer i historien” blev min lösning att låta de agerande i SOIC bli själva sorteringsupplägget för det material som utvanns ur källorna. När jag slutligen avslutade arbetet visade det sig att hela 1718 personer blivit biograferade från direktörer i kompaniet till de lägre befälet som utgjordes av konstaplar, kvartermästare och buteljörer. Dessa personer utgör därmed lite mer än 10 % av hela den seglande kadern, som enligt beräkningar borde utgöra omkring 15000 personer. Bokens personregister innehåller över 7500 namn vilket ger en god överblick över både sjömän, föräldrar, hustrur och svärföräldrar samt barn/syskon om de också var engagerade i kompaniet.

I biografier har somligt maritimt, mycket om personligt porslin och olika tvistigheter ur rättsprotokollen citerats och infogats. Berättelserna ger därför en mångsidig information ur källorna om flera aspekter av kinahandeln och om personliga förhållanden.

En fråga som intresserade mig mycket var hur viktiga släktkontakterna var de agerande emellan och därvidlag kunde jag tydligt visa på flera kedjor av bröder och syskon som kunde länka samman många av personerna i SOIC. I en tänkt andra del till detta arbete kommer mer av detta resultat att presenteras.

Inom dessa släktkonstellationer var hustrur och döttrar viktiga personer som binder samman generationerna. Lite tillspetsat kan man säga att kompaniet var ett familjeföretag. Ett intressant exempel är Niclas Sahlgren själv: även om inte namnet Sahlgren förekommer ymnigt i företagets rullor (ur alla synpunkter) kan man enkelt konstatera att följande släkter och personer tillhör hans familjekrets: slakten Alströmer, slakten Ström (kusiner och ättlingar), slakten Holterman, Sparre af Söfdeborg, slakten Greiff, Nicolaus Haegg (kusin och ättlingar), slakten Grubb (hustru), slakten Alsing (kusin och ättlingar) och fältskären Carl Hedberg. Flera av blivande superkargörer och assistenter har dessutom varit verksamma vid Sahlgrens kontor. Liknande berättelser, om kanske inte så vittförgrenade, kan ställas upp för flera av direktörerna och de högre graderna i kompaniets rullor. Förmodligen är förhållandet likartat om man börjar undersöka matrosar och jungmän med samma blick, även om detta material är mer svåröverskådligt och säkert också mer svårforskat.

Ett annat område som jag kommer att återkomma till är det personanknutna monogramporslinet. Vapenporslinet som beställdes av medlemmar ut adeln har sin motsvarighet i det monogramprydda porslinet för många av medlemmarna av de seglande

familjerna av borgerlig härkomst. Detta porslin har ofta i våra museer blivit mer anonymt, men lyckas man sammanställa en katalog som denna finns nu möjlighet att mer precist kunna koppla samman dessa servicer med ”rätt personer”, vilket också har lyckats i många fall – såsom för kapten Isaac Selle (1729–1801), kapten Johan Spindler (1733–1807), styrman Carl Fredrik Boisman (1728–1773) och styrman David Marschall (1750–1792) med flera. Just detta arbete är förmodligen enbart i sin linda och kommer säkert att kunna utvecklas än mer. Kapten Carl Gustav Ekeberg porslin här på Altomta är dessutom en i särklass god exponent för denna typ av monogramporcelain från 1700-talets mitt. Detta tunna och väldekorerade porslin måste sägas tillhöra det av yppersta kvalitet i sin samtid.